

28/2 תש"ל - 2

סגן/נציג

מזכירות הממשלה

ש מ ו ר

פ ר ו ט ו ק ו ל
ישיבת הועדה לענייני התישבות המשותפת
לממשלה ולהסתדרות הציונית
כ"ד בשבט תשל"ח - 1.2.78

נכחו : חברי הועדה - השרים :
א. שרון - יו"ר, י. הורביץ, ז. המר,
מ. נסים, ג. פת.
נציגי ההסתדרות הציונית :
ר. וייץ, ח. פינקלשטיין, י. קלארמן,
מ. קרונה, א. שנקר
נעדרו : חברי הועדה - השרים :
ש. ארליך, מ. דיין, ע. ויצמן (בחול),
ח. לנדאו, מ. עמית.
נציגי ההסתדרות הציונית :
א.ל. דולצין, מ. ריבלין.

מזכיר הממשלה	-	א. נאור
המנהל הכללי, משרד הפנים	-	ח. קוברסקי
מינהל מקרקעי ישראל	-	א. בידץ'
נציבות המים	-	מ. בן-מאיר
משרד הבטחון	-	ע. גדור
החטיבה להתישבות	-	מ. כהן
לשכת שר החקלאות	-	ב. קלטר
משרד האוצר	-	ש. שטנר
מזכיר הועדה	-	א. לישנסקי

סדר היום : 29/תת ברכות לשר מ. נסים 28/2
הת/30 ישובים חדשים בגליל: - 28/2
א. שני מושבים באזור תפן
ב. שני מושבים באזור צלמון

./ברכות

בפרוטוקול זה 2 דפים.

רשמה: גליל, איל.

היו"ר השר א. שרון:

אני פותח את הישיבה.

אנחנו לא נפגשנו תקופה ממושכת לא
כי הועדה לא חשובה ולא כי היא חדלה למלא את תפקידה, אלא בגלל הרגישות
של הנושאים נאלצנו למעט בפגישות ככל שניתן. בחלק מהנושאים היה צריך
לקבל החלטות בישיבות הממשלה או בוועדת השרים לענייני בטחון, אלא לכן
הועדה לא התכנסה. מעתה נמשיך באופן מסודר בישיבות הועדה כפי שנקבעו,
אחת לשבועיים, ונקבל החלטות, וכן - מה שלא פחות חשוב - נעקוב אחר
ביצוע ההחלטות שנתקבלו.

ידוע לכולכם שיש לנו ועדה מכינה המורכבת

בעיקרה ממנכ"לים של משרדי הממשלה הנוגעים בדבר. ביקשתי מנציב המים,
מאיר בן-מאיר, לשמש כמרכז הועדה הזאת, והוא התחיל בעבודתו בישיבה
האחרונה של הועדה.

הח/29.

ברכות לשר מ. נסים

הח/30.

ישובים חדשים בגליל: א. שני מושבים באזור תפן
ב. שני מושבים באזור צלמון.

היו"ר השר א. שרון:

מאחר שרביד נמצא באבל, אגיד לכם איך נראה

הדבר היום ביחס למשאבים וביחס לנושאים
שאנחנו רוצים לפתור ואומר מה נראה לי כרגע שאנחנו צריכים לעשות בגליל.
הנושא הראשון הוא של איזור תפן. לי נראה
שנוכל להתחיל בהקמת שני מושבים. אמנם יש שם תכנית יותר מרחיקת לכת
אבל לא נראה לי - לא מבחינה תקציבית ולא מבחינת הקרקעות שעומדים
לרשותנו - שנוכל לבצע את זה עכשיו. אני מחייב השלמת קרקע. נראה לי
שמה שנוכל לעשות השנה זה שני מושבים שמיועדים לבני המושבים של הגליל.

אני רואה בזה חובה מוסרית ממדרגה ראשונה, אני רואה בזה פתרון ללחץ קשה שקיים במושבים בנושא הדיור. מספר הילדים גדל שם ויש מצוקת דיור. יש בעיה של הנוער במושבי הגליל העליון, שהם נוטים לחיות ליד משפחותיהם, נסייתם לעבור למקומות מרוחקים יותר קטנה מאשר נוער במקומות אחרים. אינני רואה גם אנשים אחרים הרוצים להתיישב בגליל היום בהיקף רחב. כשאנחנו מקימים מושב אנחנו פותרים מספר בעיות. בעיה אחת, הלחץ החמור שישנו היום בדיור במושבים, יש הרבה צעירים שחוזרים מהצבא, חלקם נשואים ומסתופפים בדירות הוריהם. כשאנחנו מקימים משק קיבוצי אנחנו נכנסים לתהליך של שלוש שנים. עוברות כמה שנים עד שמצליחים לאסוף את האנשים ולאכלס את המקום. אני לא רואה היום אפשרות לעשות גם את זה וגם את זה בגלל מגבלות כספיות וההכרח שלנו להתיישב במקומות נוספים.

אני עובר לאיזור צלמון. באיזור צלמון יש היום שני משקים קיבוציים ואנחנו חשבנו על הקמת ארבעה מושבים שם. אני מתנגד לחזור על דברים שעשינו בעבר - אינני בא לומר שבעבר עשינו דבר רע - אינני רוצה לחזור למצב שיהיו מושבים שאין בהם מספיק גורמי ייצור. אני בעד זה שיתנו להם מלכתחילה יותר גורמי ייצור ולא נעמוד במצב שהתושבים לא יוכלו להתפרנס. בצלמון המגמה היא שנסתפק בשני קיבוצים ונוסיף שני מושבים מבני המושבים של הגליל העליון. אני שמעתי שנכנסו לכפר חנניה אותם שני גרעינים שצריכים לעלות על הקרקע. מה שאני רואה בגליל השנאה זה שני מושבים באיזור תפן ושני מושבים באיזור צלמון. שני המקומות האלה הם רגישים מבחינה קרקעית, מבחינת השתלטות האוכלוסיה המקומית על קרקעות המדינה.

פרופ' ר. וייץ:

אוכלוסיה זרה למדינה היהודית.

הייתי רוצה שבדיון כאן נראה גם אצל כרקע לתכנית יותר רחבה וארוכת-טווח. כרגע שיודעים לקראת מה אנחנו רוצים ללכת ב-5 - 7 השנים, צריך לקבוע את העיתוי, מה קודם ומה מאוחר יותר. אני חושב שנעשה את הדברים בצורה יותר מסודרת ויותר שיטתית.

לפני שאתייחס לגופם של דברים לגבי תפן וצלמון, הייתי רוצה לומר לגבי הערת היו"ר, שהיא הערה במקומה, - המניעים כאשר הקימונו את ההתיישבות ההמונית בשטחי ההר, אאאאאא היו לתפוס שני דברים: הפרוזדור והגליל. נתנו אז אמצעי ייצור, ידענו שהם לא לרשותנו ובכל זאת עשינו את המעשה|תוך כדי מחשבה, שתוך כדי מעשה נמצא את הפתרון. היום אי אפשר ללכת בשיטות אלה, אני מסכים. אני מסכים לדברי היו"ר בתנאי אחד: שלא נעבור לקיצוניות השניה. אביא דוגמא משוב שרובץ על מצפוני בלי הרף - שדות. כאשר הקימו את שדות היה ויכוח על הקצאת אמצעי ייצור בין המתכננים ושר החקלאות הקודם. אני אז אמרתי שהקצאת האמצעים לשדות כפי שהוצע, פותח פתח לעבודת חוץ במקרה זה - עבודה זרה. הם באיזור רגיש כזה כמו באיזור פיתחת רפיח יכולים לקעקע בעובדת מכנה המשק המצריך עבודת חוץ, כדי למצות מה שניתן, וזה יכול לקעקע את אושיות ההתישבות. וכך היה. תודה לאל שיש רק שני מושבים כאלה. הוא הדבר בגליל. אם אתה אומר שצריך להקצות את האמצעים המלאים שהטכנולוגיה המודרנית יכולה להעמיד לרשות המתיישב על מנת שפרנסתו תהיה לפי מה שאנחנו קובעים כסטנדרט, כהכנסה ממוצעת בישראל לפחות - אני תומך בזה. אבל אם ניתן אמצעי ייצור מעבר ומעל לזה, זה יפתח פתח שהמשק לא יעמוד על עבודת המשפחה לבד שיספיק לבעליו את ההכנסה, אלא זה|יקרא לעבודת חוץ. היות ואין פועלים יהודיים, זה לא רק חטא ש ל עבודת חוץ אלא עבודה זרה. זה נתינת פרנסה וקביעת התישבות במדינת היהודים ללא-יהודים. בגליל הדבר הזה חמור שבעתיים.

על כן אני מציע שנקבע לעצמנו קו האומר שכל תיעוש משק המוצע ע"י המחלקה להתיישבות, ייבחן ע"י הרשות לתכנון, וכלי שתקבל את האישור של הרשות לתכנון, שבודקת ומאשרת שיש אמצעים לכך וכך משפחות, לא יבוצע העניין. אני מקבל עלי את הביקורת החשובה הזאת. באופן כזה אנחנו בתוך מסגרת ההקצאה, לא להמעיט ולא להגדיל; יש סכנה גם כזה וגם כזה.

אם נקבל את הכלל הזה, אין בינינו ויכוח. בשני האיזורים הללו, נדמה לי שיש בתכנית ארוכת הטווח להתכוון למספר קצת יותר גדול של ישובים. יש אמצעים הנראים בעיני. אני לא מציע לעשות תכנון התיישבותי בלי שיהיה מבוסס על נתונים שאפשר למדור אותם ולמשש אותם.

אם נקבל את ההשקפה הזאת, אני בהחלט מקבל את ההצעה. אשר לעיתוי שקבעת, אין ספק שמושבים שמיועדים לקליטת הדור השני של מושבי הגליל - קודמים. צריך לתת להם עדיפות מידית. בשאלה זו אינני מתווכח.

אני לא הייתי רוצה שאיזור כמו תפן וצלמון יהיו בלי קיבוצים.

אני בעד תעשיה ביחוד באיזור תפן. צלמון יהיה איזור חקלאי טוב מאד. בתפן לא הייתי רוצה שלא יהיה האלמנט המתסיס ודוחף קדימה. נכון שמבחינת מבנה אוכלוסייתה, מטבע הדברים, הקיבוץ צומח אחרת מהמושב, הוא לא נותן תשובה מידית לאוכלוסיה של היום. על כן, עם זה שאני מקבל את ההצעה שלך היום, אני מציע שהיא תתקבל על רקע יותר רחב האומר שבתפן אפשר להקים גוף של 4 מושבים ו-4 קיבוצים, ובעיתוי לתת עדיפות למושבים. הטווח הוא ל-10 שנים. הוא הדבר לגבי צלמון. אין לי ספק שאפשר להקים בצלמון 4 מושבים טובים, בתנאי שהדבר

יבדק ע"י הרשות המוסמכת לכך. לא הייתי רוצה להקטין את מספר הקיבוצים שם. לפחות 3 קיבוצים שיוכלו להוות גוף פונקציונאלי לפי הכללים המקובלים. על כן הייתי מציע, במסגרת התכנית ארוכת-הטווח, מתן קדימויות למושבים עבור בני המושבים, הקצאת אמצעי ייצור חקלאיים לפי קביעה של המוסדות לתכנון של משרד החקלאות שבהם גם אנחנו משתתפים והקביעה בסופו של דבר היא בידי בעלי המקצוע.

היו"ר השר א. שרון: בצלמון יש שני קיבוצים, האחד מורן, והשני שיושב על יד החילזון.

יש שני גרעינים, האחד של איגוד המושבים של הפועל המזרחי והאחד של תנועת המושבים. שניהם נמצאים היום במקום שנקרא גבעת חנניה להכשרה.

(מצביע על המפה) בצלמון מדובר על השטח הזה הכביש המוביל מצומת גולני לכביש עכן-צפת דרך מרר. הציר הזה יורד כביש של 12 ק"מ, ממרר למגדל. פה בקעת בית נטופה, בשטח מדובר בחלק המרכזי המזרחי באיזור. יש לנו קיבוץ חקוק שהוא לשעבר היה המערבי ביותר. יש מושב חזון שהוא דבוק להר. ההר הגבוה שנמצא מעל למרר זה איזור צלמון. מקומות נוספים לקיבוץ פרוד שהוא על כביש עכו - צפת ויותר לכיוון צפת עצמה. במקום הזה יש היום שני קיבוצים,

נערכים נסיונות של המחלקה להתישבות, אנחנו רוצים לדעת מה יגדלו שם ומה צריך לתת למשפחה כדי שתוכל להתקיים. מה ש אנחנו מציעים אינו סותר את דברי רענן אלא נותנים בסחון רחב יותר.

בתפן ברור שצריכים להיות אצא קיבוצים , גם

כדי לסייע למושבים. כרגע נראה לנו שצריך לגשת להקמת שני מושבים.

בשנה הבאה יצטרכו לעבור לשלב של הקמת שני קיבוצים.

כאשר מדברים על נושא של גורמי ייצור ואפשרות

של חיים למשפחה; במשך החודשים האחרונים היינו הרבה פעמים בישובי

הפיתחה כדי לראות איך לבנות משקים שם. גם שם סיכמנו מעין סיכום

ביניים של המחלקה להתיישבות ושלי. לא באנו למזכירות ולא לוועדים.

באנו בבוקר ונכנסנו למשקים לבדוק את הדברים. מצאנו שההכנסה במשקים

אחרי כל ההוצאות הישירות ואחרי הוצאות ההחזקה המקומיות, מה שנשאר

כתמורה של עבודת שני בני הזוג , הוא בין 75 אלף ל-80 אלף ל"י.

זה קשה , מדובר בעבודה מלאה של שני אנשים. מתוך השיחות שלנו

הגעתי למסקנה שכדי שתהיה מוטיבציה לאנשים, שיהיה טלפון ומכונת

(מדובר במקומות מרוחקים) צריך לראות 10,000 ל"י כתמורה על עבודת

שני בני זוג, ללא הגבלת שעות עבודה. 5000 ל"י לחודש לבן זוג זה.

לא יותר מדי. במושבי ההר היום אנחנו עומדים על 20,000 ל"י למשפחה

או 25 אלף ל"י למשפחה. מדובר במושבים שקיימים במשך עשרות שנים.

הבעיות הפרובלמטיות הן אלה שהזכיר רענן, מבחינת כוח אדם. היה

צורך לשנות להם את המטעים פעמים אין ספור. הדברים ידועים.

אנחנו צריכים להגיע למצב שמשק יוכל להתקיים. אם מדברים על כך

שיחידה כזאת יהיו לה 12 דונם מטעים, (אצא מההנחה שזה מטעים בהחלפה)

4000 ל"י לדונם או 5000 ל"י לדונם, עדיין נעמוד במצב שצריך לחכות

7 שנים עד שרואים הכנסה סבירה מאבוקדו ו-12 שנה עד שתהיה תנובה

מלאה מאבוקדו.

פרופ' ר. וייץ: הגרעין העיקרי זה החקלאות החסויה, זה המקור.

בבקעת הכנרת הדונם יביא לפחות 10,000 דולר.

היו"ר השר א. שרון: אני מציע לקיים על זה דיון נפרד. אני רוצה

להסביר מה דוחף אותי לכך שלא נדבר על 12 דונם

אלא על 18 ו-20 דונם מסעים. במושבי הגליל, בעיקר בגליל העליון, יש

בעיות קשות. אנחנו נמצאים לפעמים בסוואחים כאלה שאין שם חממות.

אני מציע להתעמק בנושא העיקרי, שהמגמה היא לתת גורמי ייצור כאלה

שאפשר יהיה להתקיים בכבוד.

השר י. הורביץ: איש לא יוכל להתנגד להקים מושבים או קיבוצים

בגליל. כל מי שמוכן לתקוע שם יתד, תבוא עליו

ברכה. הבעיה היא, לפי דעתי, שצריך לעשות את החשבון האמיתי איפה

להשקיע ולמה. אני מפחד מהדמיון. אני מפחד ממושבים נכים שיהפכו להיות

פועלים באחד המקומות הסמוכים. זאת לא עבירה אם לאדם יש משק עזר והוא

עובד באחד המפעלים בסביבה, אבל ניגש לזה כאנשים מפוכחים אם נדע

שמקור הפרנסה יהיה בסביבה ויהיה לאדם משק עזר. נכיר בדבר הזה ונדע

איך לבנות את הדבר. אם צריך להשקיע מתוך הנחה שפה מקימים מושב עם

12 דונם או כמה שיחליטו, אבל שיחיו מזה. אני כמושבניק יודע כמה עגמת

נפש יש בשטח הזה וכמה מוררות. צריך להגיד לאנשים מראש: יש לך 10 דונם

וזה יתן חלק מהפרנסה. זו לא בקעת הכנרת. עד כמה שאני מכיר את הנוף

זה לא יועיל והדבר יחזור אלינו. אני מציע שנדון על שיכונים שיש להם

משק עזר. זה מושב ולא שכונה; או שנשקיע בשיכונים ובתעשיה או במפעלים.

צריך לדעת כמה יחידה כזאת תעלה ואם היא תיתן פרנסה או לא. גורמי ייצור

זו מלה יפה אבל מה זה אומר? הייתי רוצה לשמוע.

השר מ. נסים: השאלה שלי נובעת מחוסר ידיעה שלגביה היו אולי תשובות בישיבות קודמות. האם יש מספיק אנשים המוכנים להתיישב בגליל ומה ההרכב האנושי, והאם הם עצמם רוצים להשפיע על כיוון ההתיישבות שלהם, על סוג ההתיישבות שלהם?

היו"ר השר א. שרון: אני מברך את השר נסים כשר חדש בועדה.

מר י. קלרמן: בהצעתך על שני מושבים בתפן וצלמון, אמרת שהמועמדים הם בני המושבים. השגשת שאינך רואה מועמדים אחרים שירצו להתיישב שם. מה מספר המועמדים של בני המושבים שרוצים להתיישב שם?

היו"ר השר א. שרון: לא הייתי רוצה שייאמר מפי שאין מתיישבים אחרים. למצוא היום מתיישבים למושבים בגליל מחוץ לגליל זו בעיה די פרובלמטית, זה לא קל שם וקשה למצוא היום מוטיבציה כלכלית מידית. נאמר במפורש למתיישבים שבשנים הראשונות כולם יעבדו עבודות חוץ עד שיבוססו משקיהם. יחד עם זאת בידינו היום - בתאום עם תנועת המושבים - רשימה של למעלה מ-1200 בנים שהם משוחררי צבא שחלקם הגדול גרים עם הורים, משפחות מרובות ילדים, לחלקם יש כבר ילדים; זו אוכלוסיה שרוצה לעסוק בחקלאות ואוכלוסיה שרוצה לחיות בקרבת משפחות והורים. פה חברו מספר דברים. אנחנו צריכים ליישב בגליל; דבר שני, יש לחץ גדול ביישובים הקיימים במושבים הקיימים בגליל, מעולם לא הצלחנו לתת להם את מכסות הקרקע המתוכננות, מוכרחים לשחרר אותם מהנסל של כמות כזאת של צעירים. אם לא נעשה זאת, הם יתחתנו ויעברו לנור בנהריה או במקומות אחרים.

יש לו משפחה וילדים ולא תהיה לו ברירה. לכן אני חושב שצריך לעשות את הפעולה הזאת, אני רואה בזה דבר מבורך - גם יישוב הגליל וגם התחייבות שלנו לאנשי הגליל שנאחזים בסלע כבר 30 שנה, וגם לחקלאות. יש כאן מזוג של דברים.

הנסייה שלי היום היא קודם כל ליישב את הישובים החדשים ובעדיפות שניה לתגבר מושבים במפני מגורים.

השר מ. נסים: שאלתי אם יש להם רצון לסוג מיוחד של התישבות.

היו"ר השר א. שרון: כן, התישבות מושבית בגליל.

יש דבר אחד שידוע שאפשר לתת בגליל וזה משק הלול. ישראל לא יכולה להגדיל את משק ההטלה. בישובי ההר מכסת הביצים למשפחה היא 270,000 ביצה למשפחה. אנחנו היום, במדיניות הסובסידיה, מקצצים את הסבסוד למשק הלול בכל מקום אחר פרט לישובי ההר. בנושאים אחרים אנחנו יודעים שבשטחים לא מעטים ניתן ללכת למטעים, יש תוצאות טובות במטעי האבוקדו, וכשאנחנו מדברים על גורמי ייצור איננו רואים אפשרות להגדיל את משקי הלול, אנחנו מוכרחים ללכת למטעים כאשר האבוקדו נראה כאחד הנושאים המרכזיים. אנחנו מוכנים היום לפתח ולטפח כל דבר חדש בעיקר אם הוא מיועד ליצוא שנעשה צאצא סביר, ואם מתקבל על הדעת בתקציב משרד החקלאות. השנה עשינו שינוי שבו איננו מפרידים בין ישובים הנמצאים עדיין בהחזקת המחלקה להתישבות, אנחנו מסייעים לכולם. הסיוע שלנו מועבר לישובים החלשים יותר, בלי להתחשב אם הם בטיפול המחלקה להתישבות או עברו למשרד החקלאות.

פרופ' ר. וייץ:

המקור האנושי במושבי הגליל, היום צריך לחשב גם

1100 בני מושבים שהם בכניסה לצבא ואחרי הצבא,

כולם רוצים להשאר בגליל, כולם בוחרים בחיי המושב. עם כל רצוננו להעביר חלק מהם לעיירות פיתוח, אני חושב שזה חשוב להם ולעיירות הפיתוח, אבל עד כה לא הצלחנו. בענין זה אם היינו עושים תכנית פיתוח כוללת לגליל ונכנסים לפרטיה, אולי לבעה הזאת היה נמצא פתרון מתקבל על הדעת; חלק היה יכול לעבור לעיירות הפיתוח שיכלו להוסיף מבחינת החינוך וההכשרה. הנוער הבא מהמושבים עולה על הנוער הממוצע. אפשר לקלוט אותם במושבי הוריהם, שר החקלאות הסביר זאת. המושבים הללו בנויים בעיקר על ענף הלול שאי אפשר להרחיב אותו יותר היום. על כן אא אפשרות הרחבת המושבים הוא די מצומצמת ואיטית ולא פשוטה. רה-תכנון של המושב כרוך בפרצלציות חדשות, זה לא איתן את הפתרון. אנחנו משתדלים להפנות חלק נכבד מהם למושבים חדשים. מדובר עכשיו כארבעה מושבים שיקלטו 400 - 500 משפחות. למדנו מן העבר שמשק חקלאי צריך להיות משק מתמחה שנשען על מיטב הטכנולוגיה במשק עצמו ומאורגן בסביבתו. אם לא כן, אין לו כושר תחרות, בעיקר כאשר מדברים על משקי יצוא בלבד. על זה אין ויכוח. החקלאות הקיימת יכולה לספק את השוק הפנימי אולי 20 שנה.

אנחנו מדברים על שני איזורים בגליל עם * תכונות

שונות בתכלית. תפן זה איזור גבוה, סלעי, ללא כל מקורות חקלאיים. שם הקיבוצים, ובעיקר המושבים שיוקמו, יוקמו לפי תכנית שדיברתי עליה. הפרנסה העיקרית בתעשייה, משק עזר, לא חי, בעיקר גידול פרחים וכדו'.

הוקם מרכז תעשייתי בתפן, משותף למשרד התעשייה והמחלקה להתישבות. שם מוקמות התעשיות של מעלות וה"הינטרלנד" הכפרי. יש תעשיות שיטפכו תעשייה ויש תעשיות שיהפכו להיות של המושבים. על כן לא יהיו רק פועלים אלא יהיה להם חלק ברווחי התעשייה. זה סוג אחד, והפתרון הוא כמו שאמראא השר הורביץ. אנחנו מדברים על איזור אחר שעיקר הקרקע שלו זה המורדות המזרחיים הדרומיים לבקעת גנוסר. הקק"ל הכשירה שם 6000 דונם. אפשר להגיע אשם ל-10,000 דונם. הבקעה חסויה, הטמפרטורות מתאימות, זה איזור מתאים לפתרון אנפי יצוא. הענף הטוב ביותר ללא חיסוי ופלסטיק זה איזור המטעים, איזור שאפשר לפתח שם אבוקדו בעיקר וגם מנגו. 10 דונם אבוקדו, מה זה מבחינת ההשקעות בעבודה? אבל עיקרו של המשק 2 דונמים חסויים שאפשר לגדל בהם פרחים וירקות ללא חימום, דוגמת פיתחת רפיח, דוגמת הערבה. פה עושים את זה בחיסוי. הדונמים הללו של חקלאות מבוקרת חסויה. כל דונם כזה יוצר תוצרת יצוא ב-10,000 דולר. אם עושים חשבון שכל משק יקבל 2 דונמים של גידולים חרפיים חסויים ו-10 - 12 דונם אבוקדו, זה יתן הכנסה יותר מאשר בכבוד. זה מצריך את מלוא כוחה של המשפחה.

הענפים האלה הם בתחילתם. אין ענף בישראל שבמשך 3 - 5 שנים ראשונות שלו התפתח בין 5% - 10% בשנה ביעילותו. יש להניח שגם הענפים האלה יגדלו בערכים אבסולוטיים בקצב של מינימום 10% לשנה. אנחנו מדברים על משהו שבריבית מצטברת מכפיל את ההכנסה. אי אפשר לתכנן את המשק לפי יבולים של התחלתו. אנחנו נמצא את עצמנו בעוד 5 שנים במצב שהוא יצריך עד פי שנים וגם יכניס פי שנים. צריך לדון לפי שנות ההתישבות, כלומר בעוד חמש שנים. כל הדברים האלה נלקחים בחשבון. יש על זה ניתוחים מלאים של בעלי מקצוע טובים בארץ. אני מציע לקבוע עקרון שאין מפתחים משק מושבי בלא שהדבר נבדק, שאמצעי היצור שעומדים

לרשותו הם כאלה שאפשר לעבד בכוח המשפחה ונותנים את ההכנסה הקבועה
שהיא הכנסה שבה מודדים את החקלאות בארץ. אם כך, חזקה על בעלי המקצוע
שיעשו את שלהם.

השר ג. פת: כל ישוב חדש בגליל הוא לברכה. המטרה העיקרית
שלנו זה יהוד הגליל. אנחנו צריכים לקחת בחשבון
4 מושבים חדשים בגליל, במקרה הטוב ביותר, זה 200 משפחות, נפשות,
זה 50 משפחות למושב. אני מצטער לומר שזה כמעט מוטעה לעזיבה של
עירות הפיתוח בגליל במשך שלושה חודשים. הבעיה חמורה. צריך לראות
את זה, אבל צריך לבדוק את העלות, מה העלות בתשתית, בהקמת 4 ישובים
חדשים בגליל, לעומת האפשרויות להשתמש באותם משאבים לצורך שמירת הקיים,
וחיזוק הקיים. יתכן שצריך ללכת היום לתכנית של הגדלת המושבים הקיימים,
גם אם זה מחייב השקעות חדשות והכשרת קרקע נוספת. אני אתמוך בכל ישוב
חדש שיקום בגליל, אם זה קיבוץ או מושב או כפר. צריך לבדוק את האפשרויות
של מושבים כי הם יכולים למשוך מספר גדול יותר של מתיישבים. אנחנו
מטפלים באפשרות של הקמת מושבה באיזור שגב. בנושא יהוד הגליל, המאמץ
הזה לא עונה על הבעיה.

השר י. הורביץ: ויתור על מס הכנסה יביא הרבה יותר אנשים לשם
ויותר בזול.

היו"ר השר א. שרון: אנחנו נכרך על כך, אם תביא הצעה לממשלה...

אני חולק על הגישה של שר התעשייה והמסחר והתיירות וגם של שר הבינוי. אני חרד לעיירות הפיתוח ולשגשוגן. נושא של שליטה ובטחון בשטח הוא איננו רק במספר התושבים אלא בשורה של גורמים נוספים והם נוכחות בשטח, תנועה יהודית בשטח, טיולים וסיורים של ילדים ומחנכים כבישים וכו'. בעיני כל כניסה לכל מקום חדש, בכל מקום שרק אפשר, שמוביל בעקבותיו מיד רכב נוסע, קווי אוטובוסים, קווי מים, תנועה יהודית ביום ובלילה; יש לזה משמעות ממדרגה ראשונה, אחרת כולם יתרכזו באיזור החוף. אפשר לבנות את איזור החוף יפה ומדינת ישראל בצורה כזאת לא תתקיים משום בחינה. לכן, עם כל החשיבות - ואני בעד זה שנמצא כל דרך אפשרית - לכל צורות ההתישבות שאני מייחס, מקובל עלי קיבוץ, מושב ומושבא, כל צורה שבה יהודים יחיו. הודענו להתאחדות האיכרים שבמידה ויש להם רצון להקים, הם ייענו כמו כל אחד אחר. מי שיכול ליישב - הדרכים פתוחות לפניו. אבל הנושא של פריסת אוכלוסיה בשטח, יש לו חשיבות עצומה. רק התישבות חקלאית סוגרת שטחים כדי לשמור אותם לדורות הכאים. אפשר להכפיל את האוכלוסיה במעלות והיא תגדל במספר דונמים או בכך וכך דונמים מצומצמים; רק התישבות חקלאית סוגרת שטחים. אם רוצים לשמור רזרבה של קרקעות - וצריך להביט על זה לא בראייה של 3 - 5 שנים אלא בראייה של דורות - רק זה שומר עליהן, שום דבר אחר לא שומר שטחים. אם יש ישוב חקלאי מגדירים את שטחי המרעה, נותנים משכצת קרקע.

בביקורי בגליל העליון שהיה לפני מספר ימים נתתי הנחייה למינהל, ששטחי קרקע שהיו ליד ישובים יהודיים והיו מוחכרים לתושבים שאינם תושבי אותו ישוב למרות שהם גובלים בבתי המושב, לתת קרקעות אלה לישובים שקיימים במקום כדי שנוכל לשמור את הרזרבה הקרקעית.

השר מ. נסים: אני חושב שבעיית הגליל היום היא בעיה כפולה. כשאנחנו מדברים על ייחוד זה גם מבחינת כמות האוכלוסיה היהודית וגם מבחינת תפיסת השטח שבו רגל יהודית לא רק דורכת אלא גם שלטת. לכן אני חושב ~~אזאאאא~~^{שכל} נקודת התישבות מכל סוג שהוא, אם קיבוץ, אם מושב או מושבה היא דבר חיובי ויש לעשות כל מאמץ כדי לקדם את עלייתם לקרקע אבל זה לא שולל את הגישה שזה מתפקידה של הממשלה לדאוג לכך, ולדעת צריך להקים פורום מיוחד לשם כך. זה איננו סותר את מה שאמר שר הבינוי שיש צורך לחזק את עיירות הפיתוח שם כי יש עזיבה ויש צורך להקים מושבות. גם מבחינת כמות האוכלוסיה, לדעתי, צריך שיהיה תאום בין ועדת השרים לענייני התישבות שעוסקת בהתישבות כפרית לבין גוף אחר ממשלתי שאני לא יודע ברגע זה להגדיר אותו.

היו"ר השר א. שרון: הועדה הזאת עוסקת בכל נושאי ההתישבות הן הכפרית והן עיירות בכל השטחים.

השר מ. נסים: בענין עיירות הפיתוח, יש ועדת שרים לעיירות פיתוח, חשוב שיהיה תאום במשאבים שאפשר להקצות כדי להבטיח את שני היעדים של יישוב הגליל. יש היעוד של הגדלת האוכלוסיה, זה יכול לבוא לביטוי בעיירות הפיתוח, בעוד שבמושבות אפילו שיש שם יותר מתיישבים, זה לא עיירה. התאום הוא חיוני וטוב שיעשה בהקדם כדי שהמשאבים יוקצו.

אני שלם עם כל מלה שאמר אריק באשר לחשיבות ההתישבות בגליל, אני תומך בהצעות של היו"ר ומבקש מאד שהתאום ייעשה.

השר י. הורביץ:

אני מקבל את הגישה של שר החקלאות שהאחיזה בקרקע היא יותר בטוחה, למרות הבעיה של חוסר פרנסה. כאשר לאדם יש קרקע שלו, אפילו מעט, זו אחיזה שלא נידת. העובדה הזאת צריכה לקבוע ~~אצא~~ במחשבה לעתיד, הרבה יותר נאמנות והתמדה ועמידה בקושי יש במושבים למרות הבעיות שלהם, וכך גם בקיבוץ, מאשר בעיירות הפיתוח.

קיימות אצלנו הצעות באשר ליישוב הגליל.

חשוב שלמשפחה יהיה עיסוק מלא ותהיה תמורה מלאה לכך, אז הם לא יחוצו להתלונן במשרד החקלאות. הלואי וזה יהיה, אבל אם לא - אין זו בושה שיהיה משק עזר. אם אדם מקבל 4 - 5 דונם בידיעה מראש שזה ישמש משק עזר, זה יותר טוב מלא כלום, אבל שיהיה ברור שהוא לא חי מהמשק ולא שיחלמו חלומות ותיגרם להם עגמת נפש.

אשר לאכלוס הגליל, תבואנה הצעות אל הממשלה ויצטרכו לתאם. קיים מתאם בין-משרדי לענייני הגליל. תבואנה הצעות, אני מקווה שכולנו נתמוך בהצעות. היו הישגים לממשלה הקודמת אבל לא מספיקים.

מר קרונה:

האם זה מעוגן בהחלטות תקציביות?

היו"ר השר א. שרון:

כן. השנה עמדנו בכל מה שהוחלט.

אשר למשקי עזר - בלי להיכנס לנושא איך לאכלס את הגליל בריכוזים יהודיים גדולים - אני מסכים שזה נושא לדיון נוסף. האם שר התעשייה, המסחר והתיירות סבור שכדאי לשתף בדיונים האלה את סגן השר?

השר י. הורביץ:

בתאום עוסק חיים חכם ממשרדנו.

היו"ר השר. א. שרון:

לגבי משקי עזר - גורמי ייצור שנמצאים היום בידי החקלאים, מבוזבזים, כי הם לא איפשרו קיום לחקלאים. היתה נטייה לראות בחקלאות משקי עזר. המים הם מוצר יקר-מציאות, הקרקע גם כן יקרת-מציאות; המקומות הם בעלי נתונים אקלימיים כאלה שאני חושב שהם מתבזבזים. אני לא מציע לעצמנו לקחת היום ולתת גורמי ייצור - שזה מים וקרקע - מראש בידיעה שהם לא יביאו לייצור ויצוא והגדלת התפוקה החקלאית. אדם שיהיו לו מספר דונמים מצומצם וכמות מים מסוימת, ובסופו של דבר יעבדו את זה אנשים שהם לא תושבי אותו ישוב, או שזה יהיה מוזנח - יש יחידות משק היום שההכנסה השנתית שלהם מחקלאות היא אלפי לירות בודדות ויכלו להביא ליצוא של מאות אלפי דולרים. עשינו סקר מדויק של כל ישוב וישוב, מה שמיועד לחקלאות, אם יוכל לשאת את עצמו בכבוד. אני מתנגד למשק עזר, אני חושב שזה בזבוז גורמי ייצור.

מר מ. בן-מאיר:

אנחנו חשבנו על עיירות הפיתוח כאשר העלינו את ההצעה של התישבות חקלאית כ"הינטרלנד" אחרת הם מקופחים קיפוח על-ידי ההתישבות הערבית. זאת איננה שאלה כלכלית, זה לא נמדד בתמורה. אין אפשרות ליישב בגליל רק בעיירות צריך להיות רצף התישבות. זו התשתית ליישוב היהודי בגליל. זו נקודה שהיא לטובת עיירות הפיתוח, זו לא תחרות עם עיירות הפיתוח אלא בלעדיהם הם לא יוכלו להתקיים.

אנחנו מביאים לשם מים יקרים רק על פי תכנית

של גידולים, על פי תכנית שהוזכרה ע"י רענן. יש הצדקה כלכלית להביא לשם את המים אחרת עושים מעשה איוולת. זה מרחיב את הרקע למה אנחנו הולכים לגידולים שיתנו תמורה פבוהה. אנחנו מנסים בגידולים להשיג

שני דברים: לחיות על מעט מים ומעט קרקע ולהגיע לצפיפות של התישבות. אנחנו מחפשים את המרקם המלא העונה על צרכי הגליל, על הצרכים הכלכליים על צרכי האיכלוס ושמירת הקרקע לדורות הבאים, אם אין מספיק אנשים בדור הזה, ועל כך שמיעוט אמצעי הייצור ישמש שימוש מירבי.

מר ע. גדור:

הדיון התחיל מ-4 מושבים ועבר לדיון כללי.

אשר ל-4 מושבים, אין לנו הסתייגויות. אני

מייצג מערכת שלא עוסקת בפיתוח אאאאאא ההתישבות. אני מכיר את הפרויקטים שיכולים אצ לתפוס שטחים ניכרים ויכולים לתת תעסוקה ליהודים - "רפאל", ~~מרכז~~ לוגיסטי צבאי באיזור ציפורי. אני מכיר את הנושאים כבר שנה. אין טעם שיגידו לנו שאנחנו לא עושים די בעניין. מערכת הבטחון יכולה לסייע אבל לא להוביל, לכן להערכתי חסר גורם מוביל. השר הרביץ אמר שיש גורם מתאם. מאז שאנחנו מכירים את הנושא, היו אאאא מתאמים והם מעולם לא יכלו להרים את הנושא. הנושא מוכר. אין לי ספק שאם היה בא לחץ ממלכתי על מערכת הבטחון, היו מזיזים מפעלים יהודיים יותר מהר שיתרמו אלפי דולרים וייצרו עבודה בגליל.

היו"ר השר א. שרון:

אנחנו מסכמים את הנושא בהחלטה הבאה:

בשנה הקרובה, בשנת 1978, נקים בגליל 4 מושבים כחלק מההתישבות המתכצעת, 2 מושבים באיזור תפן ו-2 מושבים באיזור צלמון. כל מה שאנחנו מדברים כרגע זה בנוסף למה שנמצא כרגע בתהליך הקמה. אני לא הצבעתי על הנושא של שגב, שם אנחנו נמצאים בתהליך של הקמת ישובים. בזה נסכם את הישיבה.

מ ח ל י ט י מ :

לאשר הקמתם בשנת 1978, של ארבעת מושבים נוספים
בגליל - כחלק מתכנית ההתיישבות המתבצעת שם; שני
מושבים יוקמו באזור תפן ושני מושבים יוקמו באזור
צלמון.

מר ע. גדר: אתמול יצאה משלחת משותפת למשרד הבינוי,
החקלאות, התעשייה והבטחון, לבדוק אלטרנטיבות
באזור ח'לץ. אני חושב שללא החלטה הנושא לא יעלה.

היו"ר השר א. שרון: ביום רביעי בעוד שבועיים נתכנס ונמשיך בנושא
אז יהיה דו"ח על מה שבוצע השנה, ואז גם יעלה
הנושא הזה. לא נעסוק בנושא זה כרגע.

הישיבה ננעלה בשעה 10.30